

Međunarodni znanstveno-stručni skup

MODELI UPRAVLJANJA PROCESIMA OBNOVE I RAZVOJA POVIJESNIH GRADOVA

Primjer Ivanić-Grada: Mogućnosti revitalizacije i obnove starog Ivanića

Ivanić-Grad, 11. studenoga 2011.

Dr.sc. Vedran Prelogović, dr.sc. Aleksandar Lukić

Funkcionalno-prostorna struktura ivanićgradskog podgrađa kao element urbanog identiteta

Doc.dr.sc. Vedran Prelogović, Sveučilište u Zagebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, Marulićev trg 19/II, HR-10000 Zagreb, Tel.: +385 1 4895 445, E-pošta: vprelogo@geog.pmf.hr

Doc.dr.sc. Aleksandar Lukić, Sveučilište u Zagebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, Marulićev trg 19/II, HR-10000 Zagreb, Tel.: +385 1 4895 445, E-pošta: alukic@geog.pmf.hr

Sažetak

Osnovni cilj istraživanja je utvrđivanje funkcionalne strukture ivanićgradskog Podgrađa kao integralnog elementa koncepta *identiteta mjesta*, koji se posljednjih desetljeća nametnuo kao jedno od ključnih pitanja održivog prostornog razvoja. Funkcionalno-prostorna struktura utvrđena je terenskim kartiranjem uslužnih djelatnosti koje koriste prostor Podgrađa i susjednog trga: trgovina, ugostiteljstva, obrta, financijskog poslovanja i profesionalnih usluga. Također su evidentirani zapušteni objekti i objekti bez funkcije. Rezultati upućuju da je, s aspekta valorizacije kulturno-povijesnog naslijeđa, očit prostorni pomak težišta tradicionalne obrtničko-trgovačke uloge Podgrađa na današnji središnji trg, nekadašnji rub grada. Podgrađe je pritom zadržalo stambenu funkciju, s tek nekoliko trgovačkih i obrtničkih subjekata. Uz ovu jasno izraženu polarizaciju, vidljiva je i razlika u intenzitetu fizičkog zapuštanja objekata koja je znatno izraženija u Podgrađu, što ukazuje na opasnost od funkcionalnog unificiranja Podgrađa u neprepoznatljivu stambenu zonu kojoj prijeti degradacija. Planiranje Podgrađa bilo bi stoga poželjno s aspekta konzervacije i restauracije kulturno-

ECOVAŠT HRVATSKA SEKCIJA

povijesnih vrijednosti proširiti i na revitalizaciju nekadašnje trgovačko-obrtničke funkcije, prilagođene mjeri i duhu današnjeg vremena, u nekoj posve novoj kreativnoj ekspresiji. Uz Muzej, kao jedan od temeljnih oblika promišljanja identiteta, vraćanju duha Podgrađu pridonijelo bi, primjerice, otvaranje manjih obrtničkih radionica-prodavaonica, namijenjenih edukaciji, izradi i prodaji tradicionalnih, kako uporabnih tako i suvenirskih predmeta. Time bi se pridonijelo i evociranju nekadašnje kulture života i rada kao sastavnih dijelova identiteta. Pri vrednovanju uloge Podgrađa, treba imati na umu cjelinu urbanog tkiva i ruralne okolice ivanićgradskog kraja, stvarajući time, posebno u turističkom, ali i u kulturnom i edukacijskom smislu, slojevitu, ali i jedinstvenu i prepoznatljivu mozaičnu destinaciju.

Ključne riječi: identitet mjesta, funkcionalno-prostorna struktura, Podgrađe, kartiranje, Ivanić-Grad

Funkcionalno-prostorna struktura grada i bujanje identiteta mjesta

Funkcionalno-prostorna struktura grada, objekt ovog istraživanja, u znanosti je određena kao odraz načina iskorištavanja zemljišta, koji se u urbanom tkivu očituje kao isticanje zona različitih veličina i oblika kojima se koriste pojedine gradske djelatnosti. Tako se u gradu obično ističu zone stanovanja, rada, rekreacije, poslovne zone (koje se, pak, mogu dijeliti na trgovačke, financijske, ugostiteljske i dr.) (Vresk, 2002). Zoniranje grada tradicionalno je bilo u domeni prostornog i urbanističkog planiranja, odnosno urbano-geografskih i ostalih znanstvenih analiza. No, u suvremenom društvu, ukliještenom u međuprostoru između globalizacije i lokalizacije te često zatečenom zrcaljenjem ekonomskih paradigmi *dobitnika* i *gubitnika* u prostornim relacijama, što nemalo puta rezultira progresivnim produblivanjem i pojačavanjem naslijeđenih prostornih dispariteta pa čak i stvaranjem novih centara i periferija, funkcionalno-prostorna struktura grada često ulazi u javni diskurs i dobiva dodatnu vrijednost. Ona se otkriva u njenom značenju kao nezaobilaznog i integralnog, te često i najvidljivijeg prostornog odraza *identiteta mjesta*, odnosno onog elementa identiteta koji je, šeući nepoznatim gradom, gotovo nemoguće ne zamijetiti, o njega se ne spotaknuti. *Turistički grad, obnova stare industrijske četvrti, pretvaranje prigradске spavaonice u pravi grad...* samo su neki od brojnih primjera koji učestalo postaju dijelom svakodnevnog govora i otkrivaju važnost funkcionalno-prostorne strukture za suvremeni urbani identitet.

Rastući interes za pitanja identiteta i napose njihovu prostornu dimenziju, smatraju teoretičari, može se tumačiti kao svojevrsan odgovor na unificirajuće učinke globalizacije (Giddens, 1998.; Harvey, 1989.), na pojavu *bezmjesnosti* kao pojma koji označava *standardizirane krajolike koji umanjuju lokalne specifičnosti i raznolikost mjesta, krajolike koji su lišeni intencionalne dubine te omogućuju samo banalna i prosječna iskustva*. No, *realni*

problem, ističe Relph, nije u tome što oni izgledaju slično, nego što se u njima osjećamo isto, što u njima ne vidimo ništa doista osobito (Šakaja, 2011. prema Relph, 1976.¹).

Ipak, osim reanimacije prostornih identiteta kao *traženja sebe*, koncept identiteta mjesta istovremeno se sve učestalije koristi i kao poluga gospodarskog, posebno turističkog razvoja na kompetitivnom globalnom tržištu. Doduše, poput pojedinačnih kulturno-povijesnih spomenika na UNESCO-oj listi svjetske baštine (Eufrazijeve bazilike, primjerice), i veći dijelovi grada, odnosno njegova struktura – primjerice, urbanistička cjelina povijesne jezgre Trogira – odavno je bila prepoznata kao jasno vidljiv dokaz vrijednosti mjesta, kulturne baštine, dijela identiteta. No, čini se kako danas baš svi žele dospjeti u taj *ekskluzivni klub*, na UNESCO-ovu ili niz sličnih, novokreiranih turističkih top-lista čak i upitne vrijednosti (iako se i tome javljaju otpori *odozdo* što, smatramo, samo dodatno potvrđuje ovu tezu), odnosno, kako su upravo globalizacijski procesi umrežavanja i unificiranja prostora i mjesta, ali i spomenuta tržišna utakmica, doista potaknuli svjesno proaktivno djelovanje, bujanje i intenzivnije stvaranje ili oživljavanje te napose pokušaje *kapitaliziranja identiteta* svih prostornih razina i predznaka, lokalnih i regionalnih, ruralnih i urbanih, realnih i virtualnih (Lukić i Zupanc, 2005). Grad, pa čak i selo, bez brenda, tog u marketinški izraz pretočenog identiteta mjesta, sve teže pronalazi svoje mjesto u mentalnim (turističkim, korporativnim...) kartama. Nažalost, brend često nije ništa više od isforsiranog i bezidejnog privjeska uz naziv naselja, a identitet iz kojega je deriviran, otkriva svu složenost, problematičnost i ranjivost njegovog rađanja.

Rađanje prostornih identiteta: mjesto, identitet i baština kao kontinuirani proces

Govoriti o identitetu Ivanić-Grada jest shvatiti što ga Ivanićem čini, propitivati u čemu je njegova *ivanićgradskost*, po čemu je ono jedinstveno i neponovljivo mjesto. Geografija se mjestom bavi od svojih začetaka i tijekom stoljeća se razvio niz teorijskih pristupa ovom, naoko tako jednostavnom i bliskom, a u biti izuzetno složenom fenomenu. Jedan od načina na koji se može pristupiti mjestu i njegovu identitetu jest promatrati ih poput nezavršenih, kontinuiranih procesa. Takav pristup naglašava činjenicu da je mjesto: 1) konkretna lokacija određena geografskim koordinatama, prirodno-geografskom (reljef, klima, hidrografija...) i društveno-geografskom strukturom (stanovništvo, naselja, gospodarstvo...), dakle određena i omeđena objektivnim i materijalnim dimenzijama, ali istovremeno i 2) subjektivni doživljaj, svijet predodžbi i ideja, područje reprezentacija i slika, individualni osjećaj i socijalni konstrukt. *Mjesto kao proces* čini upravo niz pokušaja simbioze ovih dvaju pristupa, njihovih preklapanja kojima cjelina postaje više no zbroj pojedinih elemenata (Soja, 1996.;

¹ Relph, E. (1976.), *Place and Placelessness*, London, Pion.

Halfacree, 2006.), a mjesto se shvaća kao nikad završeno i uvijek u nastanku, koncept koji se svakodnevno formira i reformira preko ponavljajućih praksi, kao scena na kojoj se živi svakodnevni život, koja nudi i osigurava značenje (Šakaja, 2011.).

Prihvati li se izneseni način shvaćanja mjesta, posebno značaj subjektivnosti, odnosno činjenica da materijalno posve identičnu prostornu stvarnost (primarno značenje mjesta) različiti ljudi iz različitih interesa mogu doživljavati na različite načine, dopuštamo i da postoje različiti identiteti te iz njih proizašle raznovrsne vizije, politike i akcije za planiranje budućnosti mjesta (Ashworth i Graham, 2005.). Ovakvo shvaćenu otvorenost i fluidnost koncepta identiteta mjesta lako je problematizirati, posebno iz vizure onih aktera koji su odgovorni za njegovo *komodificiranje*, u turističkom smislu, pretakanje identiteta u brend, primjerice. Ako je identitet istovremeno i materijalno i nematerijalno, i socijalni konstrukt lokalne zajednice i odraz individualnih vizija nejednake ideološke, političke ili financijske moći, ako je identitet koncept koji podrazumijeva diskutabilnost i nestalnost, ovisnost o dominantnim normama i vrijednostima društva (koje su promjenljive), kako ga onda zapravo artikulirati? Ne znamo jednoznačan i izravan odgovor, no možda barem trag leži u tome da valja biti svjestan i osjetljiv na sve navedeno te upitati se postoje li ipak neka sidrišta za koja se moguće uhvatiti?

Teoretičari upućuju da bi takvo sidrište moglo biti povezivanje *osjećaja mjesta* i *osjećaja vremena* kao dvije bitne determinante identiteta mjesta. „*Osjećaji mjesta moraju biti povezani s osjećajima vremena upravo zato što su mjesta u kontinuiranom procesu nastajanja.*“ (Pred, 1984.², prema Ashworth i Graham, 2005.). Ključna poveznica spajanja osjećaja mjesta i vremena jest upravo baština, ali ne kako se ponekad shvaća, kao prošlost, njena zaštita i forsiranje radi prošlosti same, već baština shvaćena kao „*modaliteti pretvaranja materijalnih objekata i artefakata, mitologija, sjećanja i tradicije u resurse sadašnjosti.*“ (Ashworth i Graham, 2005.).

Ljudi stvaraju baštinu: naznake slojeva ivanićgradskog identiteta u očima lokalnog aktera

Upravo zbog važnosti i nezaobilaznosti prizme sadašnjosti u modalitetima stvaranja baštine i identiteta mjesta, predmet ovoga rada jest istraživanje načina na koji se u ivanićgradskom Podgrađu trenutno koriste izgrađeni objekti i ostale površine, koji, uzevši u cjelini, održavaju suvremenu funkcionalno-prostornu strukturu ovog dijela urbanog tkiva Ivanić-Grada. Podgrađe je kao istraživački poligon izabrano iz više razloga. Kronološki, prvi od njih bio je

² Pred, A. (1984.), *Place as a Historically Contingent Process: Structuration and the Time Geography of Becoming Places*, *Annals of Association of American Geographers*, 74(2), 279.-97.

posjet jednog od autora Ivanić-Gradu tijekom kojega je u društvu članova udruge Prijatelji baštine obišao grad i dijelom se upoznao sa slojevitošću lokalne povijesti i njenim materijalnim odrazom u prostornoj strukturi. Duga je tradicija ljudskom obitavanja na kontaktu široke savske doline i njenih pritoka te niskog pobrđa Moslavačke gore, o čemu svjedoče tragovi rimske civilizacije koja se ovim prostorima koristila i kao prometnim koridorom od Andautonije (današnje selo Ščitarjevo) prema Mursi (Osijek). Iako vjerojatno postoji i ranije, sredinom 13. stoljeća (1246.) ime današnjeg Ivanića spominje se po prvi puta u pisanom obliku u ispravi zagrebačkog biskupa (*nova villa Ivanich*). Otada je to naselje višekratno mijenjalo svoju fizionomiju i funkcije, prerastajući iz srednjovjekovnog trgovišta u jednu od najznačajnijih vojnih utvrda u obrani preostalog slobodnog dijela Hrvatske od turske opasnosti od 16. do 18. stoljeća. Uslijedilo je razdoblje građanskog života Ivanića, obilježeno snažnim razvojem obrtništva i trgovine te bujanjem institucija javnog i društvenog života (Mavar, 2004.). Zamah razvoju donosi i željeznica (1899.) koja naznačuje industrijsko doba, koje je od prvih ciglana i naftnih bušotina u prvim desetljećima 20. stoljeća pa sve do najnovijih tranzicijskih vremena obilježilo ovaj kraj (url: 1). *Naftaški grad Ivanić*, sa svojim nebrojenim materijalnim izrazima žive industrijske baštine (od najrazličitijih naftnih pumpi do dijelova stambenih naselja), ali i terijcarnih sadržaja temeljnih na vrednovanju nafte (specijalna bolnica i lječilište Naftalan), istaknut je od članova *Prijatelja baštine* kao posebno važan i u velikoj mjeri nedovoljno valoriziran dio ivanićgradskog identiteta.

No, naglasak je kod tog prvog terenskog susreta s materijalnim izrazima ivanićgradske prošlosti bio prvenstveno na Podgrađu. Po mišljenju članova udruge, upravo ono nosi bitan dio ivanićgradskog identiteta, sadrži niz vrijednih objekata iz prošlosti u kojima vide razvojne potencijale, a u kojem je istovremeno otežana prilagodba suvremenom životu te ono naočigled fizički degradira i propada, vapeći za pronalaženjem načina zaštite i vrednovanja. Posebno je istaknuto kako, s obzirom da su ostaci nekadašnje tvrđave (*tvrđe*) iz razdoblja turske opasnosti u prostoru danas nevidljivi, Podgrađe smatraju vidljivim i opipljivim izrazom povijesnog kontinuiteta i simbolom kolektivne memorije. Naime, iako zaštićeno nasipom, jarkom s vodom i palisadama, bilo je drvenim mostom povezano s tvrđavom i s njim je očito činilo funkcionalnu, životnu cjelinu (Mavar, 2004).

Ostali razlozi za odabir Podgrađa logično su se nadograđivali. Uvidom u Katalog (Mavar, 2008.), u Ivanić-Gradu je evidentirano 38 građevina kulturno-povijesnih vrijednosti. Od toga, u Podgrađu te na Trgu Vladimira Nazora koji ga danas zatvara s istočne strane, nalazi se njih ukupno 19, od toga 11 stambenih i stambeno-poslovnih te 8 tradicijskih građevina (potonje su locirane isključivo u Podgrađu). Niz ostalih evidentiranih ili objekata u postupku

zaštite Ministarstva kulture, nalazi se u neposrednoj blizini (župna crkva Sv. Petra, zgrada starog Magistrata itd.). Prema tome, ovaj dio grada doista predstavlja koncentraciju objekata koje je struka prepoznala kao objekte posebne kulturno-povijesne vrijednosti. Već spomenuti Trg Vladimira Nazora koji fizički omeđuje Podgrađe te s njim danas čini morfološku cjelinu (a ujedno predstavlja i jednu od glavnih uslužnih i društvenih arterija grada), također je uključen u istraživani prostor. Nadalje, u Katalogu (Mavar, 2008.) se navodi kako je to „*trgovačko-obrtničko naselje... do danas očuvalo plansku matricu... ali... su u novije vrijeme zbog ubrzana propadanja povijesnog građevnog fonda (uglavnom od drveta ili zemljanog naboja i pletera) neke kuće zamijenjene novijima... no... u urbanoj je matrici Podgrađa gotovo u cijelosti očuvano mjerilo gradnje.*“

Prvi obilazak Podgrađa, priznajemo, i nas je zbog nekoliko ambijentalno neskladnih, dijelom srušenih ili napuštenih objekata, kuća s oglasima *Za prodaju*, pomalo zabrinuo i prisilio da kulturno-povijesnu vrijednost potražimo upravo ponajviše u cijelosti urbane matrice i u pokojem izvanredno očuvanom objektu. No, upravo to je možda i razlog više za ovo istraživanje.

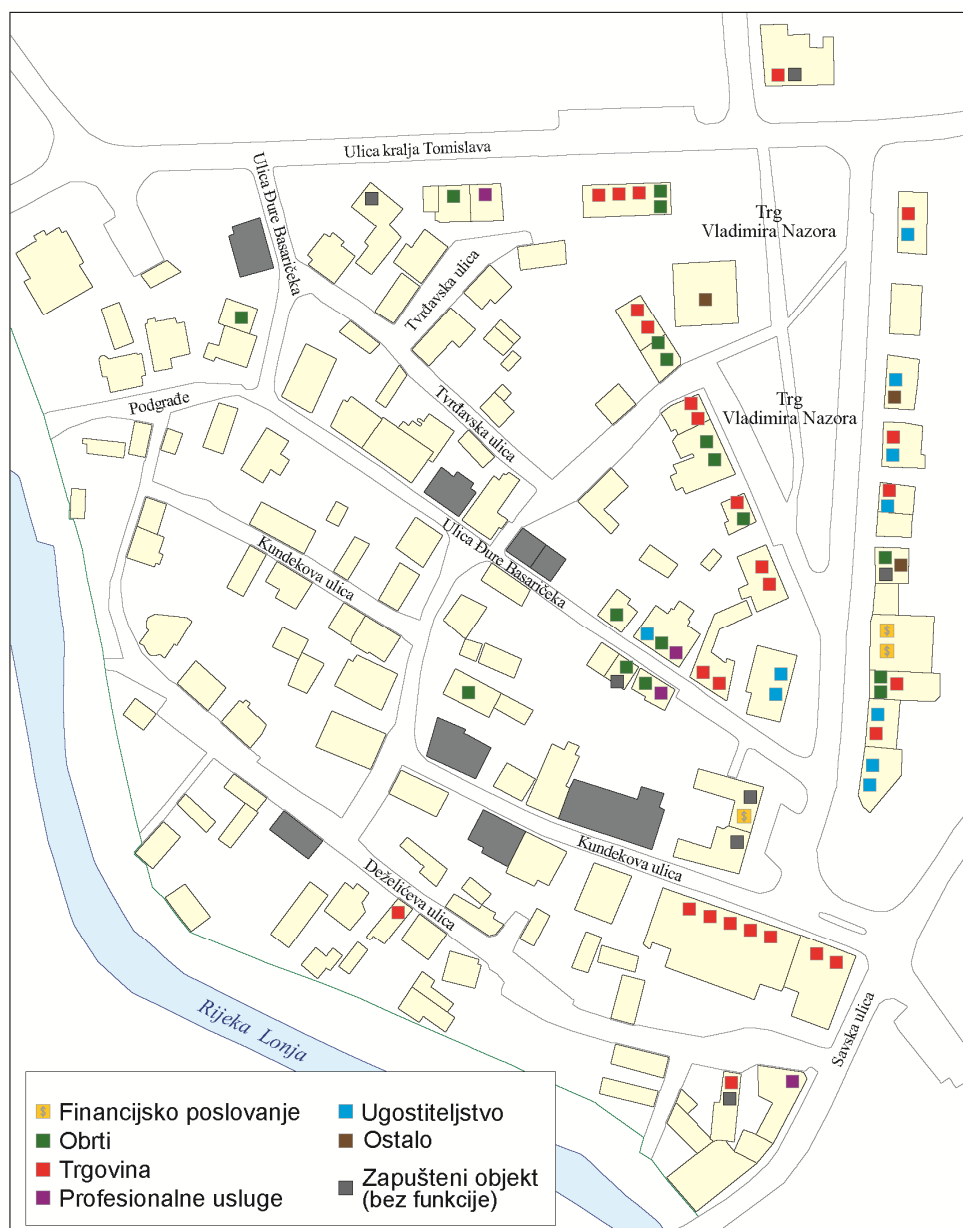
Metodologija istraživanja

U metodološkom smislu, funkcionalno-prostorna struktura grada održava se u načinu korištenja (funkciji) izgrađenih objekata. Zbog toga je na proljeće (17.5.2011.) provedeno terensko kartiranje. Kartirane su sve uslužne djelatnosti koje koriste prostor Podgrađa i susjednog trga: trgovine, ugostiteljstvo, obrti, profesionalne usluge te svi objekti (zgrade i kuće) u istraživanom prostoru.³ Također je evidentirana stambena funkcija te objekti bez funkcije, odnosno trenutno zapušteni objekti koji ukazuju na funkcionalnu i fizionomsku degradaciju. Ovom je metodom stvorena prostorna baza podataka, koja obuhvaća točnu lokaciju svakog pojedinog objekta (funkcije) te namjenu i strukturu korištenog/nekorištenog prostora. U terenskom kartiranju sudjelovalo je dvadestečetvero studenata, podijeljenih u pet skupina. Kartirano područje je, uz pomoć kartografske podloge u mjerilu 1: 1000, podijeljeno u pet manjih prostornih cjelina, sukladno broju terenskih istraživača. Time je omogućeno precizno utvrđivanje stanja načina korištenja gradskog zemljišta. Rezultati su prikazani različitim grafičkim metodama (npr. dijagramima je prikazana struktura funkcija), te tematskom kartom načina korištenja zemljišta na području Podgrađa i Trga Vladimira Nazora.

³ U analizu su uključeni i Trg Vladimira Nazora te građevine u Moslavačkoj 2, Savskoj 46 i 48, koji se naslanjaju na Podgrađe i s njim čine sastavnu morfološku matricu.

Rezultati istraživanja: opasnost od funkcionalnog unificiranja Podgrađa u neprepoznatljivu stambenu zonu kojoj prijeti degradacija

Terenskim kartiranjem u ivanićgradskom Podgrađu i na susjednom Trgu Vladimira Nazora, ukupno je evidentirano 68 objekata uslužnih funkcija (sl. 1). Većina kartiranih objekata nalazi se u građevinama koje prvenstveno imaju stambenu funkciju, osim zgrade uprave (Trg Vladimira Nazora 1), robne kuće Ivaničanka (Trg Vladimira Nazora 2) i djelomično kuće Kundek (Kundekova 2) te stoga stambena funkcija nije zasebno analizirana. Mješoviti način

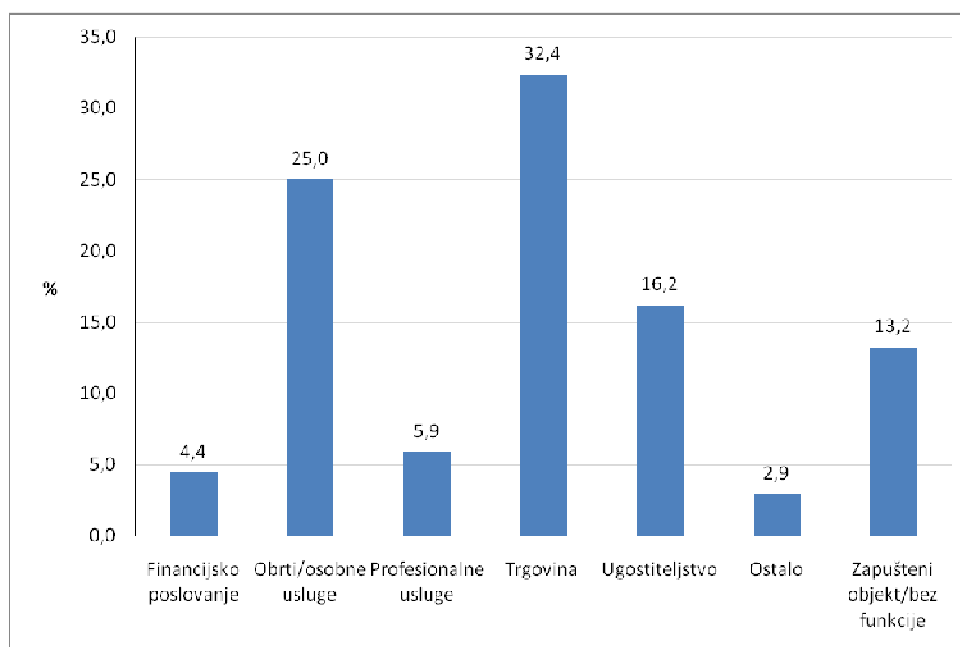

Sl. 1 Prostorni razmještaj kartiranih objekata u istraživanom području

Izvor: Terensko kartiranje (17.5.2011.)

korištenja prostora odraz je naslijeđa, ali i spontanog razvoja djelatnosti, ponajprije trgovine i obrta, koji se, ako su dio tradicionalnog obiteljskog poslovanja, često vežu uz stambene objekte. Većina funkcija za svoje poslovanje koristi donju etažu objekata, dok gornje etaže, ukoliko postoje, imaju prvenstveno stambenu namjenu.

U strukturi djelatnosti, najzastupljenija uslužna djelatnost je trgovina (32,4%), zatim slijede obrti/osobne usluge (25,0%) te ugostiteljstvo (16,2%). Navedene funkcije obuhvaćaju više od 70,0% svih kartiranih objekata. S visokim udjelom (13,2%) ističu se i objekti bez funkcija (sl. 2).⁴ Upravo navedena činjenica zorno ukazuje na djelomičnu zapuštenost Podgrađa i na nužnost promišljenog pristupa revitalizaciji ovog dijela grada.

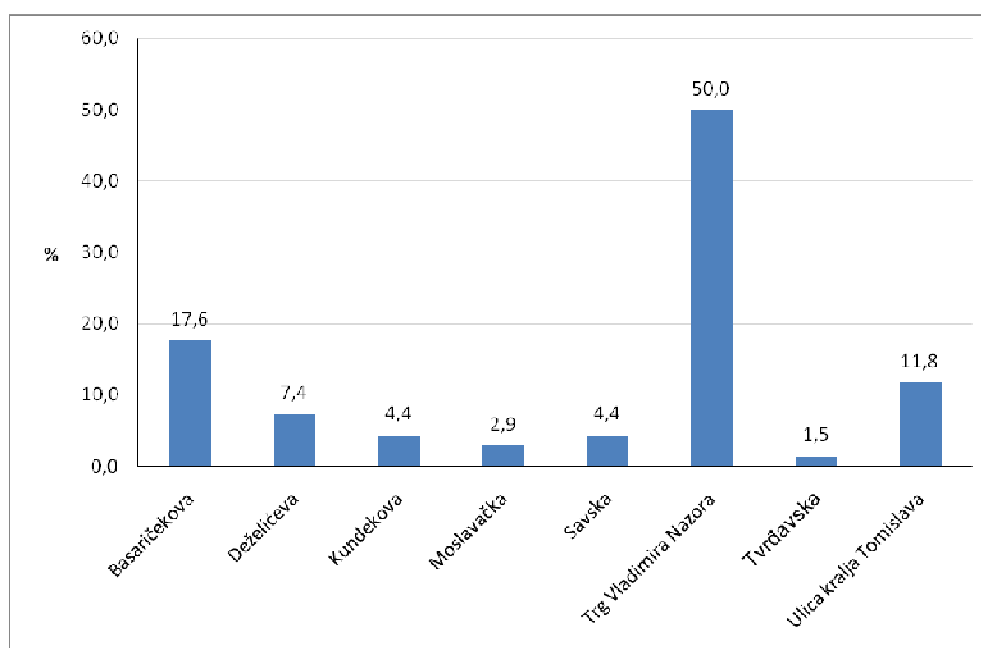
Sl. 2 Struktura djelatnosti u istraživanom području

Izvor: Terensko kartiranje (17.5.2011.)

U lokaciji uslužnih djelatnosti postoji određena prostorna zakonitost. Značenjem i brojem funkcija ističe se Trg Vladimira Nazora, na kojem je evidentirano 34 ili 50,0% svih objekata (sl. 3). Potpuniji uvid u stanje načina iskorištavanja gradskog zemljišta daju sljedeći podaci o tri najzastupljenije djelatnosti koje daju biljeg funkcionalno-prostornoj strukturi središta Ivanić-Grada. Trgovina je, kao najzastupljenija uslužna djelatnost u gradu, koncentrirana u prostoru Trga Vladimira Nazora (40,9%) te u Deželićevoj ulici (22,7%), koja izlazi na Trg. Vrlo visoki udio trgovačkih sadržaja u Deželićevoj, odraz je postojanja manjeg poslovnog

⁴ Taj je udio i veći, uzmu li se u obzir stanovi u desetak, barem izvanjski, napuštenih objekata.

objekta na kućnom broju 2. U ostalim ulicama Podgrađa, nekadašnjeg trgovačko-obrtničkog središta, broj trgovina je zanemariv. Iznesenom treba pridodati i činjenicu da se u strukturi i dostupnosti trgovine Trg i Podgrađe bitno razlikuju. Tako, primjerice, na glavnom trgu uz robnu kuću i supermarket, posluju i trgovine za kratkoročne i dugoročne potrebe, koje su zbog uređenosti pješačkog i parkirališnog prostora lakše dostupnije od Podgrađa. Stoga se Trg Vladimira Nazora ističe kao trgovačka zona središta grada.

Sl. 3 Udio kartiranih djelatnosti u istraživanom području
Izvor: Terensko kartiranje (17.5.2011.)

Sličnu prostornu logiku pokazuje i razmještaj obrta/osobnih usluga. Kao i u slučaju trgovine, obrti su povoljnu lokaciju našli na središnjem trgu, gdje ih je više od 50,0%. Ističu se zlatari, krojači i kemijska čistionica, dok Podgrađe svoje obrtničke i osobne usluge temelji na frizerskim, kozmetičarskim uslugama te građevinskim i elektro-servisima. Dakle, i u ovom je slučaju povoljna (središnja) lokacija gradskog trga te dobra prometna povezanost ključan čimbenik lokacije djelatnosti.

Dominantno značenje glavnog trga zorno prikazuju i rezultati o lokaciji ugostiteljskih objekata. Više od 80,0% svih kartiranih ugostiteljskih funkcija locirano je na Trgu Vladimira Nazora. Na dihotomiju u načinu iskorištavanja gradskog zemljišta između Podgrađa i glavnoga trga upućuju i sljedeći podaci. Pet zatvorenih uslužnih djelatnosti nalazi se u području Podgrađa, naspram dva koliko ih je evidentirano na središnjem trgu. No, intenzitet

funkcionalne i fizičke degradacije Podgrađa dodatno potvrđuje i argument o 10-ak napuštenih stambenih građevina.

Zaključimo, prostor današnjeg Podgrađa se u funkcionalno-prostornoj strukturi Ivanić-Grada bitno razlikuje od susjednog Trga Vladimira Nazora, iako s njim čini manje-više jedinstvenu morfološku cjelinu. S aspekta valorizacije kulturno-povijesnog naslijeđa, očit je prostorni pomak težišta obrtničko-trgovačke, odnosno uslužne funkcije, iz Podgrađa na današnji središnji trg Vladimira Nazora, nekadašnji rub grada. Podgrađe je pritom zadržalo stambenu funkciju, s tek nekoliko trgovačkih i obrtničkih subjekata. Uz ovu jasno izraženu funkcionalnu polarizaciju, vidljiva je i razlika u intenzitetu fizičke degradacije koja je znatno izraženija u Podgrađu.

Što nam poručuje analiza funkcionalno-prostorne strukture Podgrađa?

Prisjetimo li se shvaćanja baštine kao *modaliteta pretvaranja materijalnih objekata i artefakata, mitologija, sjećanja i tradicije u resurse sadašnjosti*, smatramo da je pristup promišljanju planiranja Podgrađa moguće s aspekta konzervacije i restauracije kulturno-povijesnih vrijednosti, proširiti evociranjem osjećaja *mjesta i vremena* putem promišljanja mogućih načina obnove tradicionalnog, a danas izgubljenog, obrtničkog i trgovačkog značenja Podgrađa. Ono treba prilagoditi suvremenom kontekstu i značenju baštine kao istovremeno kulturnog, edukacijskog te ekonomskog resursa. Uz Muzej, kao jedan od temeljnih oblika promicanja identiteta, vraćanju duha Podgrađu pridonijelo bi, primjerice, otvaranje manjih obrtničkih radionica-prodavaonica namijenjenih izradi i prodaji tradicionalnih, kako uporabnih tako i suvenirskih predmeta (od lana, na primjer). Takve radionice, u kojima bi i posjetitelji i lokalno stanovništvo mogli upoznati dio ivanićgradske prošlosti, posebno su bitan faktor evociranja kulture života i rada kao nematerijalnih, sastavnih dijelova identiteta.

Suvremena stambena funkcija Podgrađa objektivno se može smatrati ograničavajućim elementom eventualnog znatnijeg vrednovanja materijalne baštine, posebno u turističkom smislu. Stoga treba posebno oprezno, uz uvažavanje interesa stanovnika i poticanje participativnih oblika planiranja, pristupiti tom zadatku. Podgrađe je prvenstveno životni prostor njegovih žitelja i tome treba posvetiti pažnju prilikom bilo kakvih intervencija.

Podgrađe kao životni prostor usmjerava i na promišljanje eventualne prostorne organizacije ekonomskog vrednovanja baštine. Smatramo da bi unutar Podgrađa ona mogla biti određena linearno, kao nenametljivi potez glavnim ulicama (Kundekova i Basaričekova) koji

vrednuje objekte s jasno prepoznatom povijesno-kulturnom vrijednošću (Kundekova kuća,⁵ dio drvenih tradicijskih građevina), ujedno otkrivajući sačuvanu ambijentalnu vrijednost planske urbane matrice. Prirodni nastavak tog poteza Podgrađem čine tri cjeline: na sjeveru Park S. Posezija, sa zaštićenim objektima župne crkve Sv. Petra, zgradom starog Magistrata i stare škole; na zapadu i jugozapadu nasip uz rijeku Lonju, s mogućnošću uređenja šetališta; na istoku više puta spominjani Trg Vladimira Nazora kao najznačajnija uslužna arterija grada.

Za pretpostaviti je kako bi funkcionalna revitalizacija Podgrađa, odnosno svjesna i planirana prenamjena s ciljem djelomične obnove tradicionalne trgovačko-obrtničkih sadržaja za potrebe kulturne i ekonomske te turističke svrhe, pridonijela i povećanom interesu za fizičkom i socijalnom regeneracijom, odnosno, kako bi se dijelom zaustavilo funkcionalno unificiranje Podgrađa u neprepoznatljivu stambenu zonu koja naočigled fizički degradira.

Zaključak: identitet tranzicijskog Ivanića

Tranzicija se pokazala kao nestabilno, dinamično razdoblje u kojima su se slični politički, ekonomski i socijalni procesi različito odrazili na gradove: neki od njih su reafirmirali svoje naslijeđe i identitet na nov i kreativan način, dok je u drugima naslijeđe zatrto kratkoročnim pogledom na budućnost, a identitet, svođenjem na neprepoznatljivost, zapravo negiran. Što ocrta identitet Ivanić-Grada danas, nakon dvadesetak godina tranzicije, tijekom koje je, da spomenemo samo neke odrednice identiteta, industrija u Ivaniću po prvi puta izgubila primat u strukturi gospodarstva?⁶ Prijeti li Ivanić-Gradu *bezmjesnost* u sjeni zagrebačke metropole ili se otvara mogućnost novog *pronalaženja sebe*? Kakva je percepcija Ivanića *iznutra*, a kakva *izvana*, tko su akteri stvaranja njegovog identiteta, postoji li njegov odraz u brendiranoj (gospodarskoj, turističkoj...) slici Ivanića? Smatramo da ova i niz sličnih pitanja zahtijevaju odgovore u cilju uspješnijeg vrednovanja razvojnih resursa i artikulacije strateških smjernica i vizija Ivanić-Grada.

Podgrađe kojemu je ovo istraživanje bilo posvećeno, sa zaštitom i mogućim vrednovanjem kulturno-povijesnih vrijednosti, ali i spomenutom revitalizacijom nekadašnje trgovačko-obrtničke funkcije prilagođene mjeri i duhu današnjeg vremena i u nekoj posve novoj kreativnoj ekspresiji, može činiti jedan od slojeva promišljanja identiteta Ivanića. Osobno

⁵ Ubraja se u najstarije sačuvane građevine na području Podgrađa. Svojim dimenzijama nadilazi susjedne građevine, a ima povijesnu i arhitektonsku vrijednost. Kuća Kundek je preventivno zaštićeno kulturno dobro (Mavar, 2008.).

⁶ Usprkos deindustrijalizaciji, smjer socio-ekonomskog razvoja nije bio toliko usmjeren k tercijarizaciji, već prvenstveno prestrukturiranju unutar sekundarnog sektora, odnosno jačanju građevinarstva koje danas, i po broju zaposlenih i po ostvarenim prihodima, prednjači u gospodarskoj strukturi.

smatramo kako se taj sloj nikako ne bi smio zanemariti, s obzirom na njegov značaj za ivanićgradski *genius loci*. No, koliko god važan bio, on je tek jedan od slojeva baštine kao dinamičnog koncepta temeljenog na prošlosti, ali oblikovanog u suglasju s potrebama sadašnjosti i očekivanjima budućnosti.

Prepoznavanje i promišljanje ostalih sastavnica ivanićgradskog identiteta moglo bi voditi k vrednovanju uloge Podgrađa u cjelini urbanog tkiva i ruralne okolice, stvarajući time, posebno u turističkom, ali i u kulturnom i edukacijskom smislu, jedinstvenu i prepoznatljivu mozaičnu destinaciju. Uz Podgrađe, neke od pločica tog mozaika dobro su poznate svim žiteljima i posjetiteljima ovog kraja:

1. *Tvrđa* kao simbolički imaginariji vojnog Ivanića
2. naslijeđe industrijskog, prvenstveno naftaškog doba (sjetimo se samo brojnih, u turističke svrhe uređenih, rudnika i edukacijsko-interpretacijskih centara u crnom, njemačkom Ruhru – pitamo se zašto ne na nekim od naftnih polja oko Ivanića)
3. suvremena valorizacija nafte u zdravstvene svrhe u lječilištu Naftalan te
4. turizam na seljačkim domaćinstvima, s posebnim naglaskom na vinski turizam.

Druge će se pločice ivanićgradskog mozaičnog identiteta zasigurno pojaviti, pristupi li se procesu sa sviješću o kompleksnosti njegova stvaranja, te prepoznavanjem i uvažavanjem različitih aktera i njihovih razmišljanja. *Ivanićgradskost* Ivanića je kako u vrijednostima njegove baštine tako i u vizijama njegovih žitelja.

Bibliografija

- Ashworth, G.J. i Graham, B. (ur.) (2005.), *Senses of Place: Senses of Time*, Ashgate, Burlington
- Giddens, A. (1998.), *The third way: Renewal of social democracy*, Cambridge, Polity Press.
- Halfacree, K. (2006.), *Rural space: constructing a three-fold architecture* (str. 44.-62.), U: Cloke, P. i Marsden, T. i Mooney, P.H. (ur.) *Handbook of Rural Studies.*, Sage Publications, London
- Harvey, D. (1989.), *The condition of postmodernity*, Oxford, Basil Blackwell
- Lukić, A. i Zupanc, I. (2005.), *Ruralni prostor kao proizvod: nova slika unutrašnje Istre*, U: Ilić, M. (ur.), *Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa „Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susjednih zemalja“*, (str. 329.-340.) Geografski odsjek PMF-a u Zagrebu i Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb
- Mavar, Z. (ur.) (2004.), *Katalog ruralnih naselja: Grad Ivanić-Grad*, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb

Mavar, Z. (ur.) (2008.), *Ivanić-Grad: građevine kulturno povijesnih vrijednosti na području povijesne jezgre*, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb i Grad Ivanić-Grad

Soja, E. W. (1996.), *Thirdspace. Journeys to Los Angeles and other real – and – imagined places*, Blackwell, Malden

Šakaja, L. (2011.), Mjesto u diskursu humane geografije, U: Čapo, J. i Gulin-Zrnić, V. (ur.), *Mjesto, nemjesto – interdisciplinarna promišljanja prostora i kulture* (str. 111-127), Institut za entnologiju i folkloristiku, Inštitut za antropološke i prostorske studije, Znanstveno-raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zagreb i Ljubljana

Vresk, M., (2002.), *Grad i urbanizacija: osnove urbane geografije*, Zagreb, Školska knjiga.

Internetski izvori

Url 1: Udruga građana: Prijatelji baštine Amici hereditatis Ivanić-Grad, www.prijatelji-bastine.hr (24.10.2011.)

Vedran Prelogović, diplomirani geograf, doktorirao je na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu. Zaposlen je kao docent na Geografskom odsjeku PMF-a. Nositelj je kolegija Urbano-socijalna geografija, Gradske regije i Geografija slabije razvijenih zemalja, te suradnik na kolegiju Urbana geografija. Sudjelovao je u radu više znanstvenoistraživačkih projekata, objavio je petnaestak znanstvenih i stručnih radova te sudjelovao na više konferencija. Dosadašnji znanstveno-istraživački rad bio je usmjeren na problematiku urbanizacije (prostorna struktura grada, suburbanizacija, kvaliteta života).

Aleksandar Lukić, diplomirani geograf, doktorirao je na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu, gdje je iste godine i zaposlen. Docent, nositelj je kolegija Osnove regionalnog i prostornog planiranja, Baština i turizam u ruralnim područjima, te suradnik na kolegiju Ruralna geografija. Dosadašnji znanstveno-istraživački rad bio je usmjeren na problematiku ruralnih i prigradskih područja te promjene prostorne strukture grada. Objavio je dvadesetak znanstvenih i stručnih radova te sudjelovao na brojnim znanstvenim konferencijama. Usavršavao se na Countryside and Community Research Institute (CCRI) Sveučilišta u Gloucestershireu u Velikoj Britaniji.